TÜRKSOY'UN TÜRK KÜLTÜR DİPLOMASİSİNE KATKILARI VE GELECEĞİ

Ferhat Can OZAR*

Özet: Bu çalışmada, SSCB dağıldıktan sonra bağımsızlıklarını kazanan Türk devletleri ile Türkiye arasında ilişkilerin geliştirilmesinde önemli rol oynayan Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY)'un Türk Kültür Diplomasisine katkıları ve geleceği üzerinde durulacaktır. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile SSCB'nin dağılmasından sonra duygusal bağlar ve kardeşlik söylemleri ve Türkiye'nin bölgeye dair politikalar geliştirmesiyle birbirlerine yakınlaşan devletler, İsmail Gaspıralı'nın "dilde, fikirde, işte birlik" sözünü kılavuz edinerek TÜRKSOY'un kurulma sürecinde etki ederek faaliyetlerin yürütülmesinde öncü rol üstlenmişlerdir. Bu çalışmada kültürel diplomasi hakkında bilgiler verilecek, ardından TÜRKSOY'un Türk Kültür Diplomasisindeki rolü ele alınacaktır. Son olarak Türk Dünyasında ilişkilerin gelişmesinde önemi rol oynayan TÜRKSOY'un geleceğine yönelik değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Türk Dünyası, Kültür Diplomasisi, TÜRKSOY.*

Contribution of Turksoy on Turkish Cultural Diplomacy and Its Future

Abstract: This study will focus on the contributions to Turkısh Cultural Dıplomacy and future of TURKSOY which played crucial role in the development of relations between Turkey and the Turkısh States that gained their independence after the collapse of the USSR, States such as; Azerbajan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Uzbekistan which became closer to each other with emotional bounds and discourses of brotherhood after the collapse of the USSR were effective in the establishment procces of TURKSOY and the executions of its activities, taking İsmail Gaspıralı's words of "unity in language, idea and work" accepted as guide. In this study will be gained and discussed information abouth cultural diplomacy and then TURKSOY's contributions to Turkish cultural diplomacy. Finally, will be evaluated regarding the future of TURKSOY, which plays an important role in the development of relations in the Turkish World.

Keywords: *Turkish World, Cultural Diplomacy, TURKSOY.*

Giriş

Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın bağımsızlıklarını kazanmış ve uluslararası sistem yeniden şekillenmeye başlamıştır. Türk devletlerinin bağımsızlıklarını elde etmesi, Türkiye'nin bölgeye dair politikalarının gelişmesinin önünü açmıştır. Bu bağlamda Türkiye Kamu diplomasi alanında ön plana çıkarak bölge devletleri ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Kamu diplomasisi; hükümetin başka bir ulusun kamuoyunu ve aydınlarını kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışmasıdır. Bu doğrultuda devletler uzun politikalar geliştirerek kamu diplomasisiyle amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadır (Aydemir, 2016: 115). Kamu diplomasisi hükümetlerin diğer ülkelerin hükümetlerinden ziyade halklarını etkileyerek ve onlar ile temas kurarak kaynakları harekete geçirdiği bir araçtır. Ancak bir ülke diğer ülkeyi hangi alanda etkilemeye çalışıyorsa onun çekiciliğine özen göstermesi gerekmektedir. Aksi taktirde onları yayımlayan kamu diplomasisi yumuşak güç üretemez (Sancar, 2014: 169). Ayrıca 11 Eylül terör saldırılarından sonra güvenliğin sadece askeri alanda sağlanmayacağının ortaya çıkmasıyla sert gücün yanında yumuşak gücünde ve kamu diplomasisiyle birlikte akıl ve gönülleri kazanmanın önemi artmıştır. Kamu diplomasisinin öneminin artması ve küresel sistemin dönüşmesiyle birlikte kamu diplomasisi çalışma alanları genişlemiştir. Literatürde küresel diplomasi, sivil toplum diplomasisi, kamu diplomasisi, medya diplomasisi, TV diplomasisi, dijital diplomasisi, internet diplomasisi, siber diplomasi, kravatsız diplomasi, gayr-i resmi diplomasi ve kültürel diplomasi gibi farklı terminolojilerle ele alınmıştır (Ekşi, 2018: 14).

Kamu diplomasisinin uygulama alanlarından biri olan kültürel diplomasi çatısı altında faaliyet gösteren çok sayıda kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bu kurum ve kuruluşlar aşağıdaki şekildedir; Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı (TİKA), Kültür Bakanlığı, Yurt Dışı

* Yüksek Lisans öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Niğde/Türkiye, ferhatcanozar@gmail.com.

DOI :10.30546/100981.1.2024.0123

Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (TDİK), Uluslararası Türk Akademisi, Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, Türk Kültür ve Miras Vakfı, Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY). Yukarıda sayılan Kamu Diplomasisi araçlarından çalışmada ele alacağımız TÜRKSOY örgütü uluslararası örgüt olarak diğer Kamu Diplomasi araçlarından ayrılmaktadır.

Günümüzde çeşitli faaliyetler ile Türk Kültür Diplomasisine katkı yapan ve çalışmanın öznesi konumunda bulunan TÜRKSOY, Türk Dünyası devletleri arasında ilişkilerin gelişmesinde ve İsmail Gaspıralı'nın "dilde, fikirde, işte birlik" sözünden güç alarak uluslararası sistem içerinde etkili rol oynamaktadır. Bu çalışmada Kültürel Diplomasi çerçevesinde Türk Dünyasının güçlenmesinde etkili rol oynayan TÜRKSOY'un Türk kültür diplomasisine katkıları ve geleceği değerlendirilmiştir.

1. Kültür Diplomasi ve TÜRKSOY

Kültür, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, gelenek, görenek ve değerlerin toplamını oluşturarak bir topluma ilişkin bilgi aktarımı sağlayan ve birbirini etkileyen karmaşık bir yapıya sahip önemli bir unsurdur. Kültür aynı zamanda bir toplumun tarihini, müziğini, sanatını, edebiyatını, folklorunu, jestlerini ve sosyal ilişkilerini içermektedir. Milton C. Cummings kültürel diplomasiyi fikir, bilgi, sanat ve kültürün milletler arasında karşılıklı değişimi olarak tanımlamıştır. Kültürel Diplomasi akademisi Başkanı Emil Constantinescu ise kültürel diplomasiyi devletler arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve sosyo-kültürel ilişkileri artırmak için kullanılan davranış biçimi olarak tanımlamaktadır (Akçay, 2020: 501-503). Bu bağlamda kültürün diğer devletleri olumlu yönde etkilemesi kültür diplomasisinin önem kazanmasına sebebiyet vermiştir. Kamu diplomasisinin alt dalı olarak görülen kültürel diplomasi, bir devletin; dış politikada ve diplomasi hedeflerine ulaşması için kültürün yayılması ve yabancı hedef kitleleri olumlu yönde iletişim kurarak ilişkilerin güçlendirmesini hedeflemektedir (Aydemir, 2016: 116). Aynı zamanda Kültürel diplomasinin temelinde kültür bakımından birbirlerine yakın olan taraflar arasında siyasal etkileşimin daha kolay ve etkili olacağı anlayışı yatmaktadır. Bu bağlamda bir aktör diğer hedef aktörü siyasal açıdan daha kolay etkileyerek uzun vadedeki hedeflerini gerçekleştirme yolunda önemli adımlar atacaktır (Sancar, 2014: 171). TÜRKSOY üyesi ülkelerin kültürel olarak birbirlerine yakın olması SSCB dağıldıktan sonra bağımsız olan devletlerin ve Türkiye'nin söylemleri birbirleri arasındaki etkileşimin daha kolay olmasını sağlamıştır. Joseph Nye göre ise bir ülkenin yumuşak gücünün kaynağı bakımından kültürün önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bir ülkenin kültürü evrensel değerler içerdiğinde ve buna ek olarak karşı taraftaki aktör ile politikaları, ortak değerleri ve çıkarların desteklendiğinde yarattığı sorumluluk ve cazibe ilişkileri nedeniyle istenilen sonuçları elde etme olasılığını arttırdığını savunmaktadır (Nye, 2023: 32). Yumuşak güç ile kültürel diplomasi arasındaki ilişki yumuşak güç kavramının kültürel diplomasiden çok daha kapsamlı ve geniş olmasıdır. Ortak kesişim kümesi ise dış politikada kullanılan kavramın birbirlerini tanımlayıcı nitelikte olmasıdır. Bu bağlamda kültürel diplomasinin yansıttığı tüm içeriğin yumuşak güç bağlamında kullanılabileceği saptamak gerekir (Savaş, 2020: 27). Başta kültür olmak üzere vs. gibi şeyler ile kamuoyunun etkilenmesi yumuşak güç ile kültürel diplomasi arasındaki yakın ilişkiyi göstermektedir.

Türk Diplomasi açısından önemli bir yere sahip olan kültür diplomasisi; fikirlerin, düşüncelerin, dünya görüşünün yaşam tarzının, estetik anlayışının zevklerin ve tatların paylaşımı suretiyle kendini doğru ifade etme ve karşıdakini de doğru tanıma yolu olarak tanımlayabileceğimiz kültürel diplomasi; toplumlar arasında köprü vaziyeti oluşturduğu kadar

toplumsal değişim ve dönüşümün de katalizatörüdür. Kültürel diplomasi sayesinde kurulan iletişim ve diyalogla uluslar arasında ilişkilerin olumlu yönde gelişmesine etkili olmuş ve yeni fikirlerin ve metotların gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur. İki binli yılların başından itibaren yürütülen kültür diplomasisi hem Türkiye'nin hem de tüm dünyada Türkiye algısının olumlu yönde değişmesine katkıda bulunmuştur (Purtaş, 2013: 2).

SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan uluslararası sistemde Türkiye, dış politikada Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini geliştirme açısından 1993 yılında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti kültür bakanlıkları tarafından TÜRKSOY'un temelleri atılmıştır. İlerleyen dönemde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'na bağlı özerk cumhuriyetler olan Altay, Başkurdistan, Hakasya, Saha-Yakutistan, Tataristan, Tuva ve Moldova'ya bağlı Gagauz yeri özerk bölgesi katılmıştır (Kocatepe, 2022: 111). Türk Dünyasının UNESCO'su (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) konumunda bulunan TÜRKSOY, temelde Türk Dünyasının ortak kültürünü geliştirerek Türk halklarının birlikteliği ve kardeşliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. İsmail Gaspıralı'nın "dilde, fikirde, işte birlik" düşüncesini Türk Dünyasında uygulayan teşkilat olarak nitelendirmek mümkündür (Ekşi, 2017: 15). Ayrıca Türk dünyasının UNESCO'su olarak bilinmesi dünya çapında tanınan teşkilat olduğunun göstergesidir. Bu dönemde devletler pek çok girişim gerçekleştirilmiş ve bu girişimlerin en önemlisi TÜRKSOY teşkilatı olmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel teşkilatın kuruluşunda etkin faaliyet gösteren kültür bakanlarına karşı şu sözü söylemiştir "Bütün bakanlar istedi ancak kültür bakanları başardı." TÜRKSOY'un kurucu üyelerinin kültür bakanlarının etkisiyle kurulan teşkilat Türk halkları arasındaki yabancılaşmanın önüne set çekmiştir (Çakıcı, 2019: 200).

2. Türk Kültür Diplomasisinde TÜRKSOY'un Rolü

Bir çatı kuruluşu konumunda bulunan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Keneşi) ve güncel adıyla Türk Devletler Teşkilatı ile ilişkili faaliyet gösteren TÜRKSOY, aynı zamanda Uluslararası Türk Akademisi Uluslararası Teşkilatı, Türk Kültür ve Miras Vakfı ile koordinasyon içerisinde çalışmaktadır. TÜRKSOY ilke ve amaçları bakımından yürüttüğü projelerde UNESCO, İslam Dünyası Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (ISESCO) ve Bağımsız Devletler Topluluğu İnsani İşbirliği Vakfı gibi uluslararası örgütler ile işbirlikleri gerçekleştirmektedir. TÜRKSOY'un faaliyetleri Türk Dili Konuşan Ülkeler Kültür Bakanlıkları Daimi Konseyi tarafından belirlenmektedir. Daimi konsey tarafından çıkan kararlar TÜRKSOY genel sekreterliği tarafından uygulanmaktadır (Bıyıklı, 2017: 265). TÜRKSOY'un kuruluş ve faaliyet ilkleri hakkındaki anlaşmada TÜRKSOY'un amaçları şu şekildedir;

- Türk kökenli ve Türk Dili konuşan, Türk ülkeleri ve halkların birbirlerini daha iyi anlamasını sağlamak,
- Türk kültürünün, tüm insanlık medeniyetinin oluşmasında önemli bir yer tutuğunu ve Türk dili konuşan ülke ve halkların kültür ve sanatının korunması, yeniden canlandırılması ve geliştirilmesini sağlamak,
- Ülkelerin gelecek kuşaklara milli kültürün esaslarını öğretmek ve böylece karşılıklı dostane ilişkiler sağlamaktır (TÜRKSOY, 2006: 122).

TÜRKSOY çalışma alanlarını ise şu şekilde belirlemiştir:

- Türk dili konuşan ülkeler ve halklar arasında kültürel ve sanatsal ilişkilerin gelişmesi için farklı program ve projeleri hayata geçirilmesini sağlamak;
- Türk dünyasının ortak kültürel ve sanatsal zenginliklerini yansıtan ve tanıtan radyo ve televizyon programlarını belgesellerini, video ve sinema filmlerinin yaptırılmasını sağlamak;

- Tiyatro, opera, bale, müzik, halk dansları gibi alanlarda gösteriler, festivaller düzenlemek; bu konularda yapılan etkinliklere öncülük etmek, diğer kuruluşlar ile işbirliği yapmak veya destek sağlamak;
- Süreli veya süresiz yayınlar yapmak;
- Ortak Türk dilinin, tarihinin, kültürünün ve sanatının gelişmesinde üstün hizmetleri olan önemli kişiler adına anma günleri ve kutlama törenlerin düzenlenmesini sağlamak;
- TÜRKSOY'un amaçları doğrultusunda konferans, sempozyum, panel gibi bilimsel toplantıların yapılmasını sağlamak;
- Kültür, sanat, eğitim, alanlarında faaliyet gösteren, uluslararası bölgesel ve ulusal kurum ve kuruluşlarla; vakıf, dernek ve birliklerle ilişkiler kurmak ve ortak çalışmaların düzenlenmesini sağlamaktır (TÜRKSOY, 2006: 124).

TÜRKSOY'un asli görevlerinden en önemlisi olan daimî konsey toplantıları düzenlemek ve burada alınan kararları uygulamaktır. En son Azerbaycan'ın Şuşa şehrinde gerçekleştirilen daimî konseyde; genellikle teşkilatın genel stratejilerini belirlemek ve mali tartışmaları yapmak, üye ve gözlemci devletleri bir araya getirerek iletişimi geliştirmeyi amaçlamaktadır ((a) turksoy.org).

TÜRKSOY, Türk Dünyası Kültür başkenti belirleyerek, Türk kültürünü, Türk mimarisini ve Türk turizmini dünyaya tanıtarak bilgiler edilmesini sağlamaktadır. Ayrıca seçilen başkent üzerinde etkinliğini artırarak kamu diplomasisi faaliyetleri yürütülmesini sağlamaktadır. 2012 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak Kazakistan'ın, Astana şehri seçilmiştir. 2013 yılında ise Eskişehir, Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmiştir ((b) turksoy.org). 2013 yılında Eskişehir'in Türk Dünyası Kültür Başkenti seçilmesiyle birlikte şehirde Nevruz Kutlamaları, Türkmen Kültür Günleri ve Kazan Halk Oyunlar Festivali düzenlemiştir. Geleneksel sporlardan olan atçılık, atıcılık ve güreş gibi sporlara önem verilerek her alanda Türk kültürünün farklı yönleri yansıtılmaya çalışılmıştır (Sevin, 2015: 489). Bu etkinliklerin herkesin katılımına açık olması ve ücretsiz olarak sponsorluklarla yürütülmesi aynı zamanda yabancı konukların davetli olarak ağırlanması ekonomiye katkısının net rakamlarla ifade edilmesini zorlaştırmaktadır. Fakat kültür başkenti olmanın ziyaretçi akımına neden olduğu bu hareketlilikle doğru orantılı olarak turizm sektörü ile yakından ilgisi bulunan birçok sektörü örneğin; taşıma, gıda, medya, eğlence vb. gibi dolaylı etkileri olduğu söylenebilir (Kozak, 2016: 425). TÜRKSOY'un gerçekleştirdiği Kültür Başkentleri uygulamasında sadece şehrin kültürü ile kısıtlı kalmadığı her alanda etkisi olduğu söylemek mümkündür. 2024 yılında Türkmenistan'ın Anev Şehri Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak belirlenirken 2025 yılında ise Kazakistan'ın Aktau şehri Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak ilan edilmiştir ((a) turksoy.org). UNESCO'nun Avrupa Kültür Başkenti uygulamasından yola çıkarak uygulanan Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulaması 2012 yılından günümüze kadar Türk Kültürünü her alanda tanıtmada başarılı olduğunu söylemek mümkündür (Çakıcı, 2019: 199).

TÜRKSOY, Türk dünyasına katkıları olan kişiler için anma etkinlikleri düzenleyerek kişilerin eserlerinin yaşamasını ve unutulmamasının önüne geçmiştir. 100. Yılı münasebetiyle Azerbaycan'ın ünlü şairi Bahtiyar Vahapzade, 100. Yılı münasebetiyle Kazak halk kahramanı, besteci ve orkestra şefi Nurgisa Atabayoğlu, 125. Yılı münasebetiyle Kırgız halk sanatçısı, besteci ve şarkıcı Atay Oganbaev, 125. Yılı münasebetiyle Türk besteci Münir Nurettin Selçuk ve 230. Yılı münasebetiyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ünlü ozan Aşık Kanzi doğumları münasebetiyle 2025 yılı şahsiyetlerin anma yılı olarak ilan edilmiştir ((a) turksoy.org). UNESCO'nun tecrübesinden faydalanarak 2010 yılından günümüze kadar devam eden "Anma Yılı" Türk halklarının kültürel etkileşiminde önemli ölçüde katkı payı bulunmaktadır (Çakıcı, 2019: 199).

TÜRKSOY tarafından düzenlenen bilimsel etkinliklerin Türk Dünyasının tanıtılması için önemli derecede etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Modern Türk şehirlerinde yaşanan sorunları ele almak ve mimari alandaki Türk kültür miraslarını korumak için 2008 yılında Türk mimarlar ve şehir plancılar Ankara'da toplanmışlardır. Bu toplantıların düzenlenmesi TÜRKSOY'a katkı yaptığı kadar yüksek eğitimli insanlar arasında bilgi alışverişinin sağlanmasına da katkı yapmaktadır (Sevin, 2015: 484).

TÜRKSOY, sanatçılar buluşması düzenleyerek Türk sanatçıları ile bilgi alışverişinin sağlanmasını kolaylaştırmıştır. Örneğin, 2021 yılında düzenlenen şairler buluşmasına Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye, Başkurdistan (RF), Saha-Yakut (RF) ve Kuzey Makedonya katılmışlardır. TÜRKSOY'un gelenekselleşen faaliyetlerinden birisi olan Türk Dünyası Şairler Buluşması her yıl farklı ülkelerde düzenlenmektedir. 2022 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti Bursa'da düzenlenen konsere Türk Dünyasının çeşitli ülkelerinden sanatçılar katılmıştır (c) turksoy.org). Ayrıca Ortak Uluslararası şarkı yarışması (TÜRKVİZYON) 2013 yılında Türk Dünyası Kültür Başkenti Eskişehir'de ikincisi ise Türk Dünyası Kültür Başkenti Kazan'da gerçekleştirilmiştir (Davletov, 2021: 390).

TÜRKSOY aynı zamanda festivaller ve sahne etkinlikleri düzenleyerek Türk kültürünün tanıtılmasında etkili olmuştur. Örneğin; Türksoy ve Kırgızistan Kültür, Enformasyon, Spor ve Gençlik Bakanlığı ev sahipliği ile düzenlenen "1. Supara: Türk Halklarının Geleneksel Mutfağı Etno Festivali" Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkiye, Macaristan ve Kuzey Makedonya'dan aşçılar katıldı. Yapılan festivalde birlik ve kardeşliğin gelişmesinin yanı sıra geleneksel yemekleri canlandırmak için etkili olmuştur (d) turksoy.org).

TÜRKSOY, ayrıca diplomatik aktör görevinde de bulunmaktadır. Örneğin 1-3 Mart 2024 yılında yapılan "Krizler Döneminde Diplomasiyi Öne Çıkarmak" ana temasıyla yapılan Antalya Diplomasi formuna TÜRKSOY genel sekreteri Sultan Raev katılarak Türk Dünyası'nın çeşitli yerlerinden gelen devlet adamlarıyla ve uluslararası kuruluş temsilcileri ile ikili ilişkiler kurarak diplomasi yönünden TÜRKSOY'un faaliyetlerinin olduğu görülmektedir (e) turksoy.org).

TÜRKSOY, Türk kültürünü tanıtmak için yayınlar yapmaktadır. Örneğin; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan'ın bağımsızlıklarının yirminci yılına özel TÜRKSOY tarafından dergiler bastırılmıştır. Ayrıca dergiler üç dilde yayınlanmaktadır (TÜRKSOY, 2014, 334-335) TÜRKSOY'un yayınladığı dergiler de yaptıkları faaliyetleri ekleyerek Türk kültürünün daha kapsamlı tanıtılmasında etkin rol oynamıştır.

TÜRKSOY, Türk kültürünün, gelenek ve göreneklerinin sürdürülmesi, dünya kamuoyuna tanıtılmasını ve Türk kimliğine karşı duyulan ırkçı ve ayrımcı tutumların önlenmesi noktasında önlemli işlevlere sahip bir kuruluş olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin etkileri sonucunda ortadan kalkan sınırlar halkların birbirleri ile temasları çerçevesinde daha yakından tanımasına olanak sağlamıştır (Sipahi ve Özsoy, 2018: 415). Avrasya'nın geniş bölgesinde, Kuzey Yarım Kürede birçok halkın kutladığı baharın gelişinin habercisi olan Nevruz, TÜRKSOY'a üye olan ülkelerin öncülüğünde tüm insanlığa mal olmuştur. Kurban Bayramından sonra Türklerin tek ortak bayramı olan Nevruz; Türk boyları ve akraba halkların yanında Türkler ile coğrafya yakınlığı olan halklar arasında da kutlanmaktadır. Türk toplumunda etkili ve bütünleştirici noktaya sahip olan kutlamalar insanlar halkların birbirine yakınlaşmasında olumlu etkiler yaratmaktadır (Çakıcı, 2019: 199). Yukarıda bahsettiğimiz gibi TÜRKSOY'un UNESCO gibi uluslararası örgütler ile ilişkilerinin bulunması Nevruz'un Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne girmesine katkı sağlamıştır.

3. TÜRKSOY'un Geleceği

12 Temmuz 1993 yılında Almatı'da yapılan üçüncü toplantıda TÜRKSOY'un kurulması yönünde başta Türkiye olmak üzere Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın da onayıyla TÜRKSOY faaliyete geçerek daha önceki yapılan toplantılarda Türk Cumhuriyetleri ve KKTC arasında ortak dil, din, kültürün geliştirilmesi maksadıyla kültürel projelerin hazırlanması ve gerçekleştirilmesinin önemi ve yararı üzerinde görüş birliğine varılmıştır (TBMM, 1993: 1). Ayrıca Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan antlaşmasında tarafların bilim, eğitim, kültür ve sanat alanlarında işbirliğinin geliştirilmesi Türk dünyasının ortak değerlerinin uluslararası seviyede tanıtılması ve kitlelere yayılması, Türk Dili konuşan ülkeler arasındaki kültürel bağların derinleştirilmesi amacıyla TÜRKSOY çerçevesinde işbirliği yapmakta olduğuna değinilmiştir (turkicstates.org (a)). Buna ek olarak Türk Devletler teşkilatı 2040 vizyonunda Kültürel, akademik ve parlamenter alanlarda TÜRKSOY gibi kuruluşlar ile etkin işbirliği ve koodinasyonu sağlanması gerektiği konusunda taraflar aynı görüşte mutabık kalmışlardır (turkicstates.org (b)).

Geçmişten günümüze TÜRKSOY'un kuruluşunda etkin faaliyet oynayan dönemin liderlerine baktığımızda, Kazakistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in şöyle bir ifadesi bulunmaktadır: "Türk Dünyası'ndaki ülkelerin cumhurbaşkanları olarak bizler devletlerimizi birbirine yakınlaştırdık, sizler ise kültür ve sanat üzerinde halklarımızı yakınlaştırmalısınız" (TÜRKSOY, 2006: 52). Ayrıca Kırgızistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı Askar Akayev 2002 yılında TÜRKSOY'un 10. Kuruluş yıldönümünü kutlama mesajında TÜRKSOY'un Türk halklarının kültür ve mirasının korunması ve tanıtılmasında önemli rolü olduğunu ve kültürel değerlerin korunmasında ve geliştirilmesinde önemli rolünü devam ettireceğini belirtmiştir (TÜRKSOY, 2006: 24). 2 Temmuz 2002 tarihli kutlama mesajında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş ise değişik coğrafyalara dağılan ama aynı soydan gelen milyonlarca Türk insanı arasında köprü vazifesi konumunda olduğunu belirtmiştir (TÜRKSOY, 2006: 22). Rusya Federasyonu'nda bulunan özerk bölgelerden örnek verecek olursak Hakas Cumhuriyeti Aleksey Lebed, TÜRKSOY'un kuruluşundan beri dil, tarih ve geleneklerin ortağıyla birleşen Türk dünyası kardeş halklarının manevi bütünleşmesine yönelik katkılar yaptığını belirtmiştir (TÜRKSOY, 2006: 22).

Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Jomart Tokayev, Türk Dünyası örgütleri arasında TÜRKSOY'un önemli bir yerinin olduğunu vurgulamış ve Türk Devletlerinin ortaklaşa kurduğu uluslararası teşkilatlar arasında TÜRKSOY, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Mirası Vakfı gibi kuruluşların sadece insanı ve kültürel görevleri yerine getirmekle kalmıyor aynı zamanda Türk Halklarının manen gelişimine de katkıda bulunduğunu belirtmiştir (turksoy.org (f)). Buna ek olarak Kırgızistan Cumhurbaşkanı TÜRKSOY'un 30. yılına dair tebrik mesajında Türk halklarının kültür ve sanatının dünya genelinde tanıtılması için yaptığı faaliyetlerin önemine vurgu yaparak "Kardeş halkların kültür, sanat alanındaki altın mirasını dünyaya tanıtan TÜRKSOY'un "Türk Dünyası'nın UNESCO'su" olarak gururla anıldığını" vurgulamıştır (turksoy.org (g)). Türkmenistan Milli Lideri Gurbanguli Berdimuhammedov'un Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu haber kanalına verdiği mülakatta TÜRKSOY'a teşekkür ederek, TÜRKSOY'un Türk Dünyası ortak hafızası adına gerçekleştirdiği faaliyetlerin artarak devam etmesi sebebiyle duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir (turksoy.org (h)). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Ersin Tatarın TÜRKSOY'u ziyaretlerinde yaptığı konuşmasında TÜRKSOY'un KKTC ve Kıbrıs Türk Halkı için önemli olduğunu KKTC'nin kültür ve sanatının dünyaya tanıtılmasında TÜRKSOY sayesinde gerçekleştiğinin vurgusunu yapmıştır (turksoy.org (i)). Sonuç olarak geçmişte TÜRKSOY'a önemli atıflarda bulunulmuş ve bulunduğumuz dönemde de TÜRKSOY, Türk dünyasının geleceği için önemli bir konumda ele alınmıştır. Kurulduğu dönemden günümüze kadar atıf edilen önemde azalma yaşanmamış aksine artarak devam

etmiştir. Bu artış ise TÜRKSOY'un gelecekteki konumunun önemini koruyacağı kuvvetle muhtemel göstermektedir.

Sonuç

Sovyetlerin dağılmasından sonra değişen uluslararası sistem ve bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan uluslararası sistem içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır. Türkiye'nin bölgeye dair ilgisinin artması ve bölgeye dair kamu diplomasisi aracılığıyla politikalar geliştirmesi Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye'nin ilişkilerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye, bağımsızlığını kazanan Türk devletleri ile kültürel alanda işbirliğine girişmişlerdir. Sadece bağımsızlıklarını kazanan Türk devletleri ile değil, özerk bölge konumunda bulunan ve Birleşmiş Milletler tarafından tanınmayan Türk halklarıyla da ilişkilerin gelişmesine önem vermiştir. Türk halklarının kültürünü ön plana çıkarmak için 1993 yılında TÜRKSOY'un kurulması kültür diplomasisinin önünü açmasına sebebiyet vermiştir. Amaçları ve çalışma alanları bakımından Türk Dünyasının kültür diplomasisine etki eden TÜRKSOY'u Türk dünyasının kültürel diplomasi aracı olarak konumlandırmak yanlış olmayacaktır. TÜRKSOY tarafından düzenlenen daimî konsey toplantılarında teşkilatın stratejileri belirlenerek Türk dünyası kültür başkentleri, Türk Dünyasına katkı yapan kişiler için anma etkinlikleri, Türk dünyası bilimsel ve sanatsal etkinlikler, festivaller ve diplomatik alanlarda Türk dünyasını temsil ederek Türk dünyasının bütünleştirici gücü olmuştur. Yukarıdaki anlatılanlardan hareketle kültürün önemi küçük görülmemeli ve kültür faktörünün önemi Türk dünyası içinde geçerli olduğu unutulmamalıdır. Somut olmayan kültürel miras konumunda Nevruzun tanıtılmasına etki eden TÜRKSOY, Nevruzun coşkulu şekilde kutlanmasına öncülük etmeli ayrıca Türk dünyasında resmî tatil olmayan ülkeler için çaba göstermelidir. Türk Dünyası ülkelerinin özel günleri teşkilat içerisinde bulunan devletler tarafından kutlanılarak Türk halkları arasında imaj görünümü güçlendirilmelidir. Türk halkları ile arasındaki kültürel bütünleşmenin önündeki sorun ortak bir iletişim aracının olmamasıdır. Uzun ve zorlu süreç olan ortak dil kullanımının yaygınlaştırılması hayati öneme sahiptir. TÜRKSOY'un üzerine düşen en önemli ve üstünde durulması gereken nokta ise milli bilincin yükselmesi için ortaya çıkartılacak olan ortak bir kimliktir.

KAYNAKÇA

Akçay, Ekrem Yaşar (2020), "Kültürel Diplomasi", O. Bingöl ve S. Şekercioğlu (Ed.), Diplomaside Değişim Kuramlar, Kavramlar ve Uygulamalar, 1. Baskı, Ankara, Barış Kitapevi, s. 501-525.

Aydemir, Emrah (2016), *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya,* 1. Baskı, İstanbul, Kalkedon Yayınları.

Bıyıklı, Mustafa (2017), "Türk Dili Konuşan Ülkeler Kültür ve Turizminde Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)'nın Yeri ve Önemi", *3. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu,* Bişkek.

Çakıcı, Bilal (2019), "Kültür Diplomasi Açısından Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı TÜRKSOY'un Faaliyetleri", *Yeni Türkiye Dergisi,* S:109, s. 192-206.

Davletov, Timur (2021), "Türk Aleminde Kültürel İşbirliği ve Dünyayla Kültürel Entegrasyon Sürecinde TÜRKSOY", *Yeni Türkiye Dergisi,* S:120, s. 389-391.

Ekşi, Muharrem (2017), "Türkiye'nin Türk Dünyasına Yönelik Kamu Diplomasisi: Yeni Araç ve Mekanizmalar", *Türk Dünyası İncelemeler Dergisi,* C:17, S:1, s. 9-19.

Ekşi, Muharrem (2018), *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası,* 2. Baskı, Ankara, Siyasal Kitapevi.

Kocatepe, Ömer Faruk (2022), *Türk Devletleri Teşkilatı Politik ve Askeri İşbirliği,* 1. Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.

Kozan, Meryem Akoğlan (2016), "2013 Türk Kültür Başkenti Olmasının Ardından Eskişehir" Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:19, S:36, s. 419-428.

Nye, Joseph (2023), *Yumuşak Güç,* (Çev: Rayhan İnan Aydın). 4. Baskı, Ankara, Serbest Akademi.

Purtaş, Fırat (2013), "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", *Akademik Bakış,* C:7, S:13, s. 1-13.

Sancar, Gaye Aslı (2014), *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler,* 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

Savaş, Cem (2020), "Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Gücün Temel Bileşeni Olarak Kültürel Diplomasi", *Diplomasi ve Strateji Dergisi,* C:1, S:1, s. 17-31.

Sevin, Efe (2015), "Türksoy üzerinde Türk Kamu Diplomasisinin Dış Politikaya Etkisine Bir Bakış", M. Şahin, B.S. Çevik (Ed.), Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, 1. Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, s. 467-498.

Sipahi, Esma Banu ve Özsoy, Bahar (2018), "Türk Dünyasında Diaspora Faaliyetleri Bağlamında Türk Keneşi ve Türksoy Üzerine Bir Değerlendirme" *Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu,* Türkistan.

TBMM, Türksoy'un Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Millî Eğitim ve Dışişleri Komisyonları Raporları, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c053/tbmm19053072ss0400.pdf. (Erişim: 26.03.2024).

turkicstates.org (a), Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması, https://www.turkicstates.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf. (Erişim: 26.03.2024).

turkicstates.org (b), Türk Dünyası 2040 Vizyonu, https://www.turkicstates.org/assets/pdf/temel_belgeler/Nahcivan_Anlasmasi_Turkce_20140417_193951.pdf. (Erişim: 26.03.2024).

turksoy.org (a), TÜRKSOY, Türksoy Daimî Konseyi 40. Dönem Toplantısı Sonuç Bildirisi, https://www.turksoy.org/haberler/turksoy-daimi-konseyi-40-donem-toplantisi-sonuc-bildirisi. (Erişim: 20.03.2024).

turksoy.org (b), TÜRKSOY, Türksoy Daimî Konseyi 31. Dönem Toplantısı Sonuç Bildirisi, https://www.turksoy.org/haberler/2013-10-02-turksoy_daimi_konseyi_31_donem_toplantisi_sonuc_bildirisi. (Erişim: 20.03.2024).

turksoy.org (c), TÜRKSOY 2022 faaliyet raporu, https://www.turksoy.org/faaliyet-raporlari. (Erişim: 20.03.2024)

turksoy.org (d), TÜRKSOY 2023 faaliyet raporu, https://www.turksoy.org/faaliyet-raporlari. (Erişim: 20.03.2024).

turksoy.org (e), https://www.turksoy.org/haberler/turksoy-genel-sekreteri-sultan-raev-antalya-diplomasi-formuna-katildi. (Erişim: 25.03.2024).

turksoy.org (f), Kasım Cömert Tokayev'den TÜRKSOY'a teşekkür, https://www.turksoy.org/haberler/kasim-comert-tokayevden-turksoya-tesekkur. (Erişim: 25.03.2024).

turksoy.org (g), Kırgız Cumhurbaşkanı Caparov: Ruhumuzda ve kültürümüzde var olan güç bugün TÜRKSOY'dur, https://www.turksoy.org/haberler/kirgiz-cumhurbaskani-caparov-ruhumuzda-ve-kulturumuzde-var-olan-guc-bugun-turksoydur. (Erişim: 25.03.2024).

turksoy.org (h), Türkmenistan Millî Lideri Gurbanguli Berdimuhammedov'dan TÜRKSOY'a Övgü, https://www.turksoy.org/haberler/turkmenistan-milli-lideri-gurbanguli-berdimuhammedovdan-turksoya-ovgu. (Erişim: 25. 03. 2024).

turksoy.org (i), KKTC Cumhurbaşkanı Tatar, TÜRKSOY'u ziyaret etti, https://www.turksoy.org/haberler/2022-02-19-kktc-cumhurbaskani-tatar-turksoy-u-ziyaret-etti. (Erişim: 25.03.2024).
TÜRKSOY, *20 Yılın Birikimi*, Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı, Ankara, 2014.
TÜRKSOY, *Onuncu Yıl,* Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı, Yayın No: 28, Ankara, 2006.